

فهرست مطالب

فصل اول: زیبایی آفرینش

ستایش: یاد تو ۹ *

درس اول: رنگ آفرینش ۱۲ *

درس دوم: چشمه معرفت ۱۹ *

آزمون جمع‌بندی فصل ۱ ۲۸ *

فصل دوم: شکفتن

درس سوم: نسل آینده‌ساز ۳۱ *

درس چهارم: با بهاری که می‌رسد از راه، زیبایی شکفتن ۳۷ *

آزمون جمع‌بندی فصل ۲ ۴۴ *

فصل آزاد: ادبیات بومی (۱)

درس پنجم: درس آزاد ۴۷ *

فصل سوم: سبک زندگی

درس هشتم: زندگی همین لحظه‌هاست ۶۶ *

آزمون جمع‌بندی فصل ۳ ۷۶ *

درس نهم: قلب کوچکم را به چه کسی بدهم؟ ۴۹ *

درس دهم: علم زندگانی ۵۶ *

فصل چهارم: نام‌ها و یادها

درس نهم: نصیحت امام (قدس سره)، شوق خواندن * ۷۹

درس دهم: کلاس ادبیات، مرواریدی در صدف، زندگی حسابی، فرزند صالح انقلاب * ۸۶

درس یازدهم: عهد و پیمان، عشق به مردم، رفتار بهشتی، گرمای محبت * ۹۸

آزمون جمع‌بندی فصل ۴ * ۱۰۴

فصل پنجم: اسلام و انقلاب اسلامی

درس دوازدهم: خدمات متقابل اسلام و ایران * ۱۰۷

درس چهاردهم: امام خمینی (قدس سره) * ۱۲۳

درس سیزدهم: اسوه نیکو * ۱۱۵

آزمون جمع‌بندی فصل ۵ * ۱۳۲

فصل آزاد: ادبیات بومی (۲)

درس پانزدهم: درس آزاد * ۱۳۵

فصل ششم: ادبیات جهان

درس شانزدهم: آدم آهنی و شاپرک * ۱۳۹

نیایش * ۱۵۰

درس هفدهم: ما می‌توانیم * ۱۴۶

آزمون جمع‌بندی فصل ۶ * ۱۵۵

پاسخ‌نامه تشریحی * ۱۵۷

آزمون‌های پایان نوبت * ۱۷۵

پاسخ‌نامه آزمون‌های پایان نوبت * ۱۸۵

فصل اول زیبایی آفرینش

حق اندر وی زیدانی ست پنهان

جهان، جمله فروغ روی حق دان

گلشن راز، شیخ محمود شبستری

معنی

همه دنیا نور و جلوه‌ای از وجود پروردگار است. نشانه‌های وجود خداوند در جهان به قدری روشن و آشکار است که از شدت آشکار بودن، انگار پنهان است.

نکته زبانی

بیت دو جمله دارد. / جهان: مفعول / دان: فعل امر (بدان)
پنهان: مسند / مرجع ضمیر «وی» جهان است.

نکته ادبی

دان و پنهان: قافیه
پیدا و پنهان: تضاد

آنچه در این فصل می‌خوانیم

- زنگ آفرینش
- اندرز پدر (حکایت)
- چشمه معرفت
- کزال (روان خوانی)

درس دوم

درس اول

درس اول

زنگ آفرینش

تاریخ ادبیات

شیخ محمود شبستری (قرن ۸): از عارفان مشهور اهل تبریز که نوشته‌ها و سروده‌هایی در زمینه عرفان اسلامی دارد. اثر معروف: گلشن راز.

قیصر امین پور (معاصر): شاعر و استاد دانشگاه اهل گتوند خوزستان و از شاعران موفق پس از انقلاب اسلامی. آثار: در کوچه آفتاب، تنفس صبح، مثل چشمه مثل رود، به قول پرستو، آینه‌های ناگهان.

گلستان سعدی (قرن ۷): از آثار درخشان پارسی با نثری آهنگین و مسجع. از این کتاب بسیار تقلید شده است؛ از جمله بهارستان جامی، پریشان قاتی و منشآت قائم مقام فراهانی. گلستان علاوه بر دیباچه، هشت باب دارد:

۱ در سیرت پادشاهان ۲ در اخلاق درویشان ۳ در فضیلت قناعت ۴ در فواید خاموشی ۵ در عشق و جوانی ۶ در ضعف و پیری ۷ در تأثیر تربیت ۸ در آداب صحبت.

واژه‌نامه درس

دوگانه: نماز دورکعتی (نماز صبح)	● فارغ: آسوده، راحت	● ابد: زمانی که آن رانهایت نباشد، جاودان، همیشگی
● دیده: چشم	● فروغ: روشنایی، نور	● انگار: مثل اینکه، گویی
رحمة الله علیه: خداوند او را رحمت کند.	● کام: آرزو، میل، خواسته	● برخاست: بلند شد
شب خیز: شب‌زنده‌دار، کسی که در شب برای عبادت بیدار بماند.	● گلدسته: مناره‌های مسجد	● دل‌تنگ: اندوهگین
● طفولیت: کودکی، خردسالی	واژه‌نامه حکایت	● رهسپار: کسی که راهی شده است، روانه
● غفلت: بی‌خبری، ناآگاهی	● اندرز: پند، نصیحت	● زائر: زیارت‌کننده، دیدارکننده
● متعبد: شکرگزار، عبادت‌کننده	● خفته: خوابیده	● زنجره: نوعی حشره که از خود صدا تولید می‌کند، سیرسیرک (جیرجیرک)
● مُصحف: کتاب، کتاب آسمانی، قرآن کریم	● در پوستین خلق افتادن: کنایه از غیبت و بدگویی کردن	● غوغا: آشوب و فریاد، همهمه

واژه‌ها و ترکیب‌های مهم املائی

اندرز - گلدسته - رهسپار - برخاست - فروغ - غوغا - رحمة الله علیه - غفلت و نادانی - پوستین خلق - زائر حرم - زنجره پیر سروصدا - مصحف مقدّس - شب‌خیز و متعبد - ایام طفولیت

توصیه املائی

- تشخیص شکل صحیح حروف و درست نویسی از اهداف املاست.
- در هنگام نوشتن املا، باید از به کاربردن واژه‌های «هم‌آوا» به جای یکدیگر پرهیز کنیم.

یادآوری در زبان فارسی واژگانی وجود دارد که از نظر املائی تفاوت دارند؛ اما از نظر شنیداری و تلفظ، یکسان هستند؛ به این واژگان «هم‌آوا» می‌گوییم.

مثال: خاست، خواست / حیاط، حیات / سفر، صفر

بررسی درس زنگ آفرینش

صبح یک روز نوبهاری بود روزی از روزهای اول سال
بچه‌ها در کلاس جنگل سبز جمع بودند دور هم، خوش حال

معنی: صبح یکی از روزهای اول بهار (فروردین) بود و بچه‌ها در کلاس جنگل سبز، با خوش حالی دور هم جمع شده بودند.
نکته ادبی: قالب شعر: چهارپاره/ سال و خوش حال: قافیه / تشبیه: جنگل سبز به کلاس / در این شعر، «تشخیص» به کار رفته است.
نکته زبانی: بند سه جمله دارد. / در مصراع دوم بیت اول، فعل «بود» حذف شده است.
نکته فکری: منظور از بچه‌ها، موجودات طبیعت است که در ادامه شعر از آنها سخن گفته می‌شود.

بچه‌ها گرم گفت‌وگو بودند باز هم در کلاس، غوغا بود
هر یکی برگ کوچکی در دست باز انگار، زنگ انشا بود

معنی: بچه‌ها مشغول گفت‌وگو بودند و در کلاس درس سروصدا بود. هر کسی برگ کوچکی در دست داشت، مثل اینکه زنگ انشا بود.
نکته ادبی: غوغا و انشا: قافیه / بود: ردیف/ گرم کاری بودن: کنایه از مشغول کاری بودن
نکته زبانی: بند چهار جمله دارد. / در مصراع سوم، فعل «داشت» حذف شده است.
نکته فکری: منظور از غوغا بودن در کلاس، همان سروصدای طبیعت است.

تا معلم ز گرد راه رسید گفت با چهره‌ای پر از خنده:
باز موضوع تازه‌ای داریم «آرزوی شما در آینده»

معنی: همین‌که معلم از راه رسید، با چهره‌ای که لبخند به لب داشت، گفت: باز هم موضوع تازه‌ای برای انشا داریم که این بار این است: «آرزوی شما در آینده».

نکته ادبی: خنده و آینده: قافیه/ از گرد راه رسیدن: کنایه از لحظه رسیدن
نکته زبانی: بند چهار جمله دارد. / «ز»: شکل کوتاه‌شده (مخفف) از/ موضوع تازه: مفعول

شب‌نم از روی برگ گل برخاست گفت: می‌خواهم آفتاب بشوم
دژره دژره به آسمان بروم ابر باشم، دوباره آب بشوم

معنی: شب‌نم، از روی برگ گل بلند شد و گفت: می‌خواهم آفتاب بشوم؛ قطره‌قطره به آسمان بروم، تبدیل به ابر بشوم و دوباره باران بشوم (و به زمین برگردم).

نکته ادبی: آفتاب و آب: قافیه/ شوم: ردیف/ تشخیص: صحبت کردن شب‌نم/ تناسب: آسمان، ابر، آب
نکته زبانی: بند هفت جمله دارد.

نکته فکری: این بند اشاره به کمال و رشد دارد.

دانه آرام بر زمین غلتید رفت و انشای کوچکش را خواند
گفت: باغی بزرگ خواهم شد تا ابد سبز سبز خواهم ماند

معنی: دانه روی زمین غلتید؛ رفت تا انشای کوچکش را بخواند. گفت: من دوست دارم به باغی بزرگ تبدیل شوم و تا همیشه سرسبز بمانم.

نکته ادبی: خواند و ماند: قافیه/ تشخیص: انشا خواندن و حرف زدن دانه / تناسب: دانه، باغ، زمین، سبز

نکته زبانی: بند شش جمله دارد. / باغی بزرگ: مسند/ خواهم شد: فعل اسنادی

نکته فکری: این بند نیز به کمال و رشد اشاره دارد.

غنچه هم گفت؛ گرچه دل تنگم   مثل لبخند، باز خواهم شد
 با نسیم بهار و بلبل باغ   گرم رازونیا از خواهم شد

معنی: غنچه گفت؛ اگرچه الآن غمگینم (شکفته نشده‌ام) اما بالأخره باز می‌شوم (و به گل زیبایی تبدیل می‌شوم) و با نسیم بهاری و بلبل در باغ، مشغول رازونیا ز (با خدا) خواهم شد.

نکته ادبی: باز و نیاز: قافیه / خواهم شد: ردیف/ تشخیص: صحبت کردن غنچه / تناسب: غنچه، باغ، نسیم، بلبل، بهار/ دل تنگ بودن غنچه: کنایه از نشکفتن / تشبیه: باز شدن غنچه به لبخند / گرم کاری شدن: کنایه از مشغول انجام کاری شدن

نکته زبانی: بند چهار جمله دارد.

نکته فکری: شخصیت این بند نیز مانند بندهای قبلی، در پی رشد کردن و بزرگ شدن است.

جوجه گنجشک گفت: می‌خواهم   فارغ از سنگ بچه‌ها باشم
 روی هر شاخه جیک جیک کنم   در دل آسمان، رها باشم

معنی: جوجه گنجشک گفت: آرزو دارم از دست سنگ زدن بچه‌ها (به خودم) راحت بشوم؛ بتوانم (به راحتی) جیک جیک‌کنان روی شاخه‌ها بنشینم و در دل آسمان پرواز کنم.

نکته ادبی: بچه‌ها و رها: قافیه / باشم: ردیف/ تشخیص: صحبت کردن گنجشک / تناسب: جوجه، شاخه، آسمان / تشخیص: دل داشتن آسمان

نکته زبانی: بند پنج جمله دارد./ فارغ: مسند / باشم: فعل اسنادی

نکته فکری: بند، اشاره به مهربانی و آزادی دارد.

جوجه کوچک پرستو گفت: کاش با باد رهسپار شوم!
 تا افق‌های دور، کوچ کنم   باز پیغمبر بهار شوم!

معنی: جوجه پرستوی کوچک گفت: ای کاش همراه با باد راهی بشوم؛ تا کرانه‌های دور آسمان پرواز کنم و پیام‌آور خیر آمدن بهار بشوم.

نکته ادبی: رهسپار و بهار: قافیه / شوم: ردیف/ تشخیص: حرف زدن پرستو

نکته زبانی: بند پنج جمله دارد./ کاش: شبه‌جمله/ پیغمبر بهار: مسند/ جمله اول، خبری و جمله دوم، عاطفی است.

نکته فکری: پرستوها، پرنده‌هایی هستند که در بهار از کوچ باز می‌گردند و به گونه‌ای نماد آمدن بهار هستند.

جوجه‌های کبوتران گفتند: کاش می‌شد کنار هم باشیم!
 توی گلدسته‌های یک گنبد   روز و شب، زائر حرم باشیم!

معنی: بچه‌کبوترها گفتند: ای کاش می‌شد که همه ما در کنار هم باشیم و شب و روز، روی گنبد و گلدسته‌ها بنشینیم و (حرم را) زیارت کنیم.

نکته ادبی: هم و حرم: قافیه / باشیم: ردیف/ تشخیص: صحبت کردن و زائر شدن کبوتران/ تضاد: روز و شب/ تناسب: گلدسته، گنبد، حرم، زائر

نکته زبانی: بند پنج جمله دارد./ جمله اول، خبری و جمله دوم، عاطفی است.

زنگ تفریح را که زنجره زد   باز هم در کلاس غوغا شد
 هر یک از بچه‌ها به سویی رفت   و معلّم دوباره تنها شد

معنی: با صدای جیرجیرک، زنگ تفریح به صدا درآمد و دوباره کلاس درس پر از سروصدا شد؛ بچه‌ها هریک به سویی رفتند (و پراکنده شدند) و دوباره معلّم در کلاس تنها ماند.

نکته ادبی: غوغا و تنها: قافیه / شد: ردیف/ تشخیص: زدن زنگ تفریح به وسیله زنجره/ تناسب: کلاس، زنگ تفریح، معلّم، بچه‌ها

نکته زبانی: بند چهار جمله دارد./ غوغا و تنها: مسند/ شد: فعل اسنادی

نکته فکری: منظور از بچه‌ها، تمام شخصیت‌های شعر یعنی تمام موجودات هستند.

با خودش زیر لب، چنین می‌گفت: آرزوهایتان چه رنگین است!
کاش روزی به کام خود برسید، بچه‌ها، آرزوی من این است!

معنی: معلّم با خودش آرام گفت: چه آرزوهای زیبا و گوناگونی دارید! آرزوی من هم این است که شما به آرزوهایتان برسید.

نکته ادبی: رنگین و این: قافیه / است: ردیف

نکته زبانی: بند شش جمله دارد. / نهاد جمله اول: معلّم / جمله اول، خبری و جمله دوم، عاطفی است.

خودارزیابی

۱ | چه کسانی در کلاس جنگل سبز، آرزوهای خود را مطرح کردند؟

۲ | منظور شب‌نم از جمله «می‌خواهم آفتاب شوم» چیست؟

۳ | اگر شما در جنگل سبز بودید، چه آرزویی داشتید؟

پاسخ ۱ | شب‌نم، دانه، غنچه، جوجه گنجشک، جوجه کوچک پرستو، جوجه‌های کبوتران

۲ | یعنی می‌خواهم به مقام بالایی برسم.

۳ | پاسخ به عهده دانش‌آموز گرامی.

دانش‌های زبانی و ادبی

● جمله

به بیت‌های زیر توجه کنید:

جوجه گنجشک گفت: می‌خواهم فارغ از سنگ بچه‌ها باشم
روی هر شاخه جیک جیک کنم در دل آسمان، رها باشم

بیت‌های بالا از بخش‌هایی تشکیل شده است، مانند: «روی هر شاخه جیک جیک کنم».

هر یک از این بخش‌ها، دارای معنی کاملی است که به آن **جمله** می‌گویند. هنگام سخن گفتن یا نوشتن، برای انتقال پیام به شنونده یا خواننده از جمله استفاده می‌کنیم. همان‌طور که گفته شد، جمله باید معنای کاملی را به مخاطب (خواننده یا شنونده) برساند، به طوری که مخاطب انتظار اضافه شدن چیزی را به جمله نداشته باشد.

بیشتر یاد بگیریم

مهم‌ترین و اساسی‌ترین بخش هر جمله **فعل** آن است؛ به همین دلیل برای شمارش تعداد جمله‌های یک متن، موارد زیر را در نظر می‌گیریم:

تعداد فعل‌های عبارت + فعل‌های حذف‌شده عبارت + شبه‌جمله‌ها (مناداها یا اصوات)

«اصوات» به کلماتی می‌گویند که یکی از عواطف انسانی را نشان می‌دهند. مثلاً وقتی بیماری می‌گوید «آه»، یعنی درد و رنج خود را بیان می‌کند. «آه» یک صوت است و از آن‌جا که پیام کاملی را می‌رساند، یک جمله به شمار می‌رود.

عبارت روبه‌رو سه جمله دارد: الهی! دلی ده که در کار تو جان بازییم.

یا این عبارت دو جمله دارد: علم، به زندگی جهت می‌دهد و به شخص هدف (می‌دهد).

● سجع

به یکسانی و شباهت دو یا چند واژه در حرف یا حروف پایانی **سجع** گفته می‌شود. سجع به معنای «آواز کبوتر» است. می‌توان گفت سجع در نثر مانند قافیه در شعر است. متون و نثرهایی که در آن‌ها سجع به کار رفته است، «مسجّع» نامیده می‌شوند. «الهی‌نامه» خواجه عبدالله انصاری و «گلستان» سعدی از نمونه‌های نثر مسجّع هستند.

فعالیت‌های نوشتاری

- ۱ | واژهٔ صحیح را با توجه به معنی جمله در جای خالی قرار دهید.
 الف) مسلمانان دو ماه محرم و ..... را گرامی می‌دارند. (سفر، صفر)
 ب) هیچ‌کس او را نمی‌شناسد؛ او در اینجا ..... است. (قریب، غریب)
- ۲ | با حروف زیر، چهار کلمه بنویسید که ارزش املائی داشته باشد.
 «م - ح - ر - ز - ت - ی»

پاسخ ۱ الف صفر ب غریب

۲ محترم، زحمت، حرمت، تحریم، محترز (هوشیار و پرهیزکننده)

بررسی حکایت اندرز پدر

یاد دارم که در ایام طفولیت، متعبد و شب‌خیز بودم.

معنی: یادم می‌آید که در زمان کودکی بسیار عبادت می‌کردم و شب‌ها برای عبادت و نماز بیدار می‌ماندم.
نکتهٔ ادبی: نثر این حکایت آهنگین (مسجع) است.

شبی در خدمت پدر، رحمة الله علیه، نشسته بودم و همه‌شب، دیده بر هم نبسته و مُصحف عزیز بر کنار گرفته و طایفه‌ای گرد ما خفته.

معنی: شبی نزد پدرم، رحمت خدا بر او باد، نشسته بودم و تمام شب بیدار بودم و قرآن می‌خواندم و گروهی هم اطراف ما خواب بودند.

پدر را گفتم: از اینان، یکی سر بر نمی‌دارد که دوگانه‌ای بگزارد.

معنی: به پدرم گفتم: یکی از اینها بیدار نمی‌شود که نماز صبحی بخواند.

نکتهٔ ادبی: سر برداشتن: کنایه از بیدار شدن / دوگانه گزاردن: نماز دورکعتی (نماز صبح) خواندن

نکتهٔ زبانی: «را» به معنای «به» به کار رفته است و نشانهٔ مفعولی نیست. (پدر را گفتم: به پدر گفتم)

چنان خواب غفلت برده‌اند که گویی نخفته‌اند که مرده‌اند.

معنی: آن چنان غافل و بی‌خبر خوابیده‌اند که انگار خواب نیستند، بلکه مرده‌اند!

نکتهٔ ادبی: تشبیه: خفتگان به مردگان / مبالغه (در خوابیدن خفتگان)

گفت: جان پدر! تو نیز اگر بختی، به از آن که در پوستین خلق اُفتی.

معنی: پدرم گفت: عزیز پدر! تو هم اگر بخوابی، بهتر از این است که غیبت دیگران را بکنی.

نکتهٔ ادبی: در پوستین خلق افتادن: کنایه از غیبت و بدگویی کسی را کردن

پرسش‌های درس اول
دانش زبانی

معنای واژه‌های مشخص‌شده را بنویسید.

۲ ..... توفیق ده تا در دین استوار شویم.

۱ کاش روزی به کام خود برسید.

۴ ای هست کن اساس هستی.

۳ زنگ تفریح را که زنجره زد.

۶ جهان، جمله فروغ روی حق دان.

۵ طایفه‌ای گرد ما خفته.

جاهای خالی را با واژه درست کامل کنید.

- ۷ یاد دارم که در ایام ..... معتبد و شب خیز بودم. (طوفولیت، طفولیت)
 ۸ همه شب دیده بر هم نبسته و ..... عزیز بر کنار گرفته. (مسحف، مصحف)
 ۹ یکی از اینان سر بر نمی دارد که دوگانه ای ..... (بگزارد، بگذارد)

متضاد واژه های مشخص شده را بنویسید.

- ۱۰ آرزوی شما در آینده
 ۱۱ شبنم از روی برگ گل برخاست
 ۱۲ طایفه ای گرد ما خفته

برای هر مورد، واژه هم‌آوا (متشابه) بنویسید.

- ۱۳ غذا: .....
 ۱۴ عاج: .....
 ۱۵ اساس: .....
 ۱۶ صد: .....

هر عبارت، چند جمله دارد؟

- ۱۷ الهی، جانی ده که کار آن جهان سازیم.
 ۱۸ یاد دارم که در ایام طفولیت، معتبد و شب خیز بودم.
 ۱۹ توفیق ده، تا در دین استوار شویم. نگاه دار تا پریشان نشویم.
 ۲۰ تو نیز اگر بختی، به از آن که در پوستین خلق اُفتی.

گزینه درست را انتخاب کنید.

۲۱ «حذف فعل» در کدام گزینه صورت گرفته است؟

- ۱ تا معلم ز گرد راه رسید گفت با چهره ای پر از خنده
 ۲ بچه ها در کلاس جنگل سبز جمع بودند دور هم خوش حال
 ۳ با نسیم بهار و بلبل باغ گرم رازنیاز خواهیم شد
 ۴ هر یکی برگ کوچکی در دست باز انگار زنگ انشا بود

۲۲ زمان فعل های بیت زیر، به ترتیب در کدام گزینه آمده است؟

گفت: باغی بزرگ خواهیم شد تا ابد سبز سبز خواهیم ماند

- ۱ گذشته، آینده، آینده
 ۲ گذشته، حال، آینده
 ۳ حال، آینده، آینده
 ۴ آینده، حال، گذشته

۲۳ در کدام بیت، «منادا» به کار رفته است؟

- ۱ بچه ها گرم گفت وگو بودند کاش روزی به کام خود برسید
 ۲ هر یکی برگ کوچکی در دست غنچه هم گفت، گرچه دل تنگم
 ۳ مثل لبخند باز خواهیم شد بچه ها، آرزوی من این است
 ۴ باز هم در کلاس غوغا بود باز انگار زنگ انشا بود

دانش ادبی

به پرسش‌های زیر پاسخ دهید.

۲۴ درباره کتاب گلستان، سه عبارت کلیدی و مهم بنویسید.

۲۵ کدام اثرها از «گلستان سعدی» تقلید کرده‌اند؟ (سه مورد)

گزینه درست را انتخاب کنید.

۲۶ در بیت زیر، کدام آرایه دیده می‌شود؟

جوجه کوچک پرستو گفت: کاش با باد رهسپار شوم

۱ تشخیص ۲ تشبیه ۳ تضاد ۴ مبالغه

۲۷ نظامی گنجوی، در سرودن چه نوع شعری معروف است؟

۱ مرثیه ۲ مدح ۳ داستانی ۴ طنز

دانش فکری

معنای روان عبارت‌ها و بیت‌های زیر را بنویسید.

۲۸ دانایی ده تا از راه نیفتیم.

۲۹ تو نیز اگر بختی، به از آن‌که در پوستین خلق افتی.

۳۰ پدر را گفتم: از اینان یکی سر بر نمی‌دارد که دوگانه‌ای بگزارد.

۳۱ چنان خواب غفلت برده‌اند که گویی نخفته‌اند، که مرده‌اند.

۳۲ ای کارگشای هرچه هستند نام تو کلید هرچه بستند

۳۳ ای هست‌کن اساس هستی کوه ز دَرَت، درازدستی

گزینه درست را مشخص کنید.

۳۴ کدام آیه با مصراع «ای هست‌کن اساس هستی» متناسب است؟

۱ وقتی خدا به هر چیزی اراده کند، می‌گوید: به وجود بیا! پس بی‌درنگ به وجود می‌آید. (یس/۸۲)

۲ خداوند، آسمان و زمین را در شش روز پدید آورد. (حدید/۴)

۳ او صاحب روز قیامت است. (فاتحه/۴)

۴ ذات هر چیزی جز خداوند، نابود می‌شود. (قصص/۸۸)

۳۵ ابیات کدام گزینه‌ها با هم ارتباط معنایی دارند؟

الف آفرینش همه تنبیه خداوند دل است دل ندارد که ندارد به خداوند اقرار

ب جهان، جمله، فروغ روی حق دان حق اندر وی ز پیدایی است پنهان

پ نیابد بدو نیز اندیشه راه که او برتر از نام و از جایگاه

ت به دریا بنگرم، دریا تو بینم به صحرا بنگرم، صحرا تو بینم

۱ الف و پ ۲ ب و پ ۳ ب و ت ۴ الف و ت

فصل ۱ آزمون جمع بندی

۸۶ در کدام بیت، غلط املائی وجود دارد؟

- ۱ از ظلمت خود رهایی‌ام ده
  - ۲ ای هست کن اثاث هستی
  - ۳ بچه‌ها در کلاس جنگل سبز
  - ۴ جوجه گنجشک گفت: می‌خواهم
- با نور خود آشنایی‌ام ده
 کوتاه ز درت درازدستی
 جمع بودند دور هم خوش‌حال
 فارغ از سنگ بچه‌ها باشم

۸۷ کدام اثر از سعدی نیست؟

- ۱ گلستان
- ۲ بوستان
- ۳ بهارستان
- ۴ دیوان اشعار

۸۸ در کدام گزینه، جمله امری وجود دارد؟

- ۱ هم تو به عنایت الهی
  - ۲ بچه‌ها گرم گفت‌وگو بودند
  - ۳ برآرد تهی دست‌های نیاز
  - ۴ ای کارگشای هر چه هستند
- آنجا قدمم رسان که خواهی
 باز هم در کلاس غوغا بود
 ز رحمت نگردد تهی دست باز
 نام تو کلید هر چه بستند

۸۹ کدام گزینه مفهوم کنایه جمله زیر را بیان می‌کند؟

- «چشم‌هایش را خون گرفته بود.»
- ۱ ترسید
  - ۲ خجالت کشید
  - ۳ عصبانی بود
  - ۴ علاقه‌مند بود

۹۰ به جای واژه مشخص شده کدام گزینه می‌تواند قرار بگیرد؟

چو شاخ برهنه برآریم دست **که بی‌برگ** از این بیش، نتوان نشست

- ۱ بی پوشش و لباس
- ۲ بدون شاخ و برگ
- ۳ بی‌نیاز
- ۴ بی‌بهره

۹۱ کدام گزینه تعداد جمله بیشتری دارد؟

- ۱ با نسیم بهار و بلبل باغ
  - ۲ برگ درختان سبز در نظر هوشیار
  - ۳ هم قصه ناموده دانی
  - ۴ غنچه هم گفت: گرچه دلتنگم
- گرم رازونیاز خواهم شد
 هرورقش دفتری ست، معرفت کردگار
 هم نامه نانوشته خوانی
 مثل لبخند، باز خواهم شد

پاسخ نامہ تشریحی

www.gajmarket.com

فصل آزاد:
ادبیات بومی (۱)

۱۶۱

فصل دوم:
شکفتن

۱۵۸

فصل اول:
زیبایی آفرینش

۱۵۷

فصل پنجم:
اسلام و انقلاب اسلامی

۱۶۷

فصل چہارم:
نامہا و یادہا

۱۶۴

فصل سوم:
سبک زندگی

۱۶۱

فصل ششم:
ادبیات جہان

۱۷۱

فصل آزاد:
ادبیات بومی (۲)

۱۷۰

درس اول: زنگ آفرینش

فصل اول

۱ آرزو

۲ موافقت کن

۳ سیرسیرک

۴ بنیاد

۵ گروهی

۶ همه

۷ طفولیت

۸ مصحف

۹ بگزارد

۱۰ گذشته

۱۱ نشست

۱۲ بیدار

۱۳ قضا

۱۴ آج

۱۵ اثاث

۱۶ سد

۱۷

الهی / جانی ده / که کار آن جهان سازیم. (۳ جمله)

۱۸

یاد دارم / که در ایام طفولیت، معتبّد و شب‌خیز بودم. (۲ جمله)

۱۹

توفیق ده / تا در دین استوار شویم. / نگاه دار / تا پریشان نشویم.

(۴ جمله)

۲۰

تو نیز اگر بخفتی / به از آن که / در پوستین خلق آفتی. (۳ جمله)

۲۱

گزینه «۴». هر یکی برگ کوچکی در دست [داشتند].

۲۲ گزینه «۱»

۲۳ گزینه «۴». بچه‌ها!

۲۴

نوشته قرن هفتم، ترکیبی از نظم و نثر، دارای هشت باب

۲۵

بهارستان جامی، منشآت قائم‌مقام، پریشان قآنی

۲۶

گزینه «۱». تشخیص: در حرف زدن جوجه پرستو

۲۷ گزینه «۳»

۲۸

به ما دانشی بده که از راه راست و مستقیم منحرف نشویم.

۲۹

تو هم اگر بخوابی، بهتر از این است که غیبت دیگران را بکنی.

۳۰

به پدرم گفتم: یکی از اینها بیدار نمی‌شود که نماز صبح بخواند.

۳۱

آن‌چنان غافل و بی‌خبر خوابیده‌اند که انگار خواب نیستند، بلکه مرده‌اند!

۳۲

ای پروردگاری که آسان‌کننده مشکلات همه هستی؛ نام تو مانند کلیدی است که همه درهای بسته را باز می‌کند.

۳۳

ای خدایی که اصل و اساس این جهان را به وجود آوردی؛ هرگونه ظلم و ستمی از درگاه تو دور است (دور باد).

۳۴ گزینه «۱»

۳۵ گزینه «۳»

درس دوم: چشمه معرفت

فصل اول

۳۶ تلاش

۳۷ فرزند

۳۸ صاف، گوارا

۳۹ نوعی کفش

۴۰ محکم

۴۱ قدیمی

۴۲ درون، دل

۴۳ غرق شده

۴۴ هیجان

۴۵ تیغه

۴۶ قفلک

۴۷ قنداقه

۴۸ عاطفی

۴۹ خبری

۵۰ عاطفی

۵۱ امری

۵۲

منصور، نصیر

۵۳ معجزه، عاجز

۵۴ معامله، اعمال

۵۵

مهربان باش!

۵۶

باران شدیدی بارید.

۵۷

آیا امکان دارد شکوفه قبل از بهار شکفته شود؟

۵۸

چقدر نغمه لالایی مادران آرامش‌بخش است!

۵۹ متعال و عالی

۶۰ مؤمن و ایمان

۶۱ گزینه «۳». مزرعه

۶۲ گزینه «۲». زیرا حروف مشترک آنها یکسان نیست و ارتباط

معنایی ندارند.

۶۳ گزینه «۲». شو، یعنی بشو و فعل امر است.

۶۴ گزینه «۲»

۶۵ گزینه «۱». در نظر هوشیار هر ورق از برگ درختان سبز برای

معرفت کردگار دفتری است.

۶۶ دکترعلی شریعتی

۶۷ سعدی

۶۸ عصبانی (خشمگین)

آزمون‌های پایان نوبت

www.gajmarket.com

آزمون پایان نوبت دوم:
خردادماه (۲)

۱۸۰

آزمون پایان نوبت دوم:
خردادماه (۱)

۱۷۹

آزمون پایان نوبت اول:
دی‌ماه (۲)

۱۷۷

آزمون پایان نوبت اول:
دی‌ماه (۱)

۱۷۵

پاسخ‌نامه آزمون پایان نوبت
دوم: خردادماه (۱)

۱۸۶

پاسخ‌نامه آزمون پایان نوبت
اول: دی‌ماه (۲)

۱۸۵

پاسخ‌نامه آزمون پایان نوبت
اول: دی‌ماه (۱)

۱۸۵

آزمون پایان نوبت دوم:
خردادماه (۳)

۱۸۳

پاسخ‌نامه آزمون پایان نوبت
دوم: خردادماه (۳)

۱۸۷

پاسخ‌نامه آزمون پایان نوبت
دوم: خردادماه (۲)

۱۸۶

ردیف	آزمون پایان نوبت اول	دی ماه (۱)	مدت زمان: ۴۵ دقیقه	بارم
۱	معنی و مفهوم شعر و نثر معنی و مفهوم بیت‌ها و عبارتهای زیر را به فارسی روان بنویسید.	الف) برگ درختان سبز، در نظر هوشیار هر ورقش دفترست، معرفت کردگار ب) نگردد شاخک بی‌بن برومند ز تو سعی و عمل باید، ز من پند پ) الهی، دلی ده که در کار تو جان بازیم. ت) از اینان یکی سر بر نمی‌دارد که دوگانه‌ای بگزارد.	۰/۷۵ ۰/۷۵ ۰/۵ ۰/۵	
۲	معنی واژه معنی واژه‌های مشخص شده را بنویسید.	الف) می‌خواهم فارغ از سنگ بچه‌ها باشم. ب) در ایام طفولیت، معتبد و شب‌خیز بودم. پ) نیروی شادابی را با تأمل و بصیرت همراه کنیم. ت) اسکندر در اثنای سفر به شهری رسید.	۰/۲۵ ۰/۲۵ ۰/۲۵ ۰/۲۵	
۳	درک مطلب مفهوم بیت «از خدا جوییم، توفیق ادب / بی‌ادب محروم شد از لطف رب» با کدام گزینه تناسب معنایی بیشتری دارد؟	۱) خدایش بیامرزد او را که داد / ادب را به نیکی به فرزند یاد ۲) چون با ادب و تمیز باشی / پیش همه‌کس عزیز باشی ۳) بی‌ادب می‌شود از فیض الهی محروم / خویش را می‌کند از جهل و شقاوت معدوم (معدوم: نابود شده) ۴) با ادب باش که تکلیف جوانان ادب است / فرق مابین بنی آدم و حیوان ادب است	۰/۲۵	
۴	در این جمله زیبا از نهج البلاغه «فرصت‌ها مثل گذشتن ابرها می‌گذرند.» به کدام ویژگی عمر اشاره شده است؟	الف) لطافت و زیبایی ب) شتاب و سرعت	۰/۲۵	
۵	در مصراع «ز نوکاران که خواهد کار بسیار؟» مقصود از «نوکاران» چه کسانی هستند؟		۰/۲۵	
۶	عبارت «تونیز اگر بختی، به از آنکه در پوستین خلق آفتی» کدام ویژگی ناپسند اخلاقی را مورد نکوهش و سرزنش قرار می‌دهد؟		۰/۲۵	
۷	منظور از قسمت مشخص شده در هر یک از عبارتهای زیر چیست؟ الف) فتاد از پای کرد از عجز فریاد ب) خوشی واقعی دل‌های دیگران را شاد کردن و گره از کار دیگران گشودن است.		۰/۵	
۸	شاعر در بیت زیر به چه نکته‌ای تأکید دارد؟ «بر نامده و گذشته بنیاد مکن / حالی خوش باش و عمر بر باد مکن»		۱	

ردیف	آزمون پایان نوبت اول	دی ماه (۱)	مدت زمان: ۴۵ دقیقه	نمره
۹	دانش زبانی با توجه به بیت زیر، به پرسش‌ها پاسخ دهید. «نمودش بس که دور آن راه نزدیک شدش گیتی به پیش چشم تاریک»			الف) نقش کلمات «گیتی» و «تاریک» را بنویسید. ۰/۵
				ب) در بیت چند فعل اسنادی به کار رفته است؟ ۰/۲۵
				پ) نهاد در مصراع اول کدام واژه است؟ ۰/۲۵
۱۰	نوع «را» در کدام گزینه با بقیه تفاوت دارد؟ ۱) هجوم فتنه‌های آسمانی، مرا آموخت علم زندگانی. ۲) آزاد زمین را کمک گرفت. ۳) مرا در دام‌ها بسیار بستند. ۴) هرچند تو را در آن ضررهاست.	۰/۲۵		
۱۱	در کدام جمله، مفعول وجود ندارد؟ ۱) در قلبم مهر خداوند را جا دادم. ۲) نیکوکاران بذر عشق در دل خود می‌پروراندند. ۳) از دوردست‌ها، نغمه دوستی شنیدم. ۴) ایران به قهرمانان خود می‌بالد.	۰/۲۵		
۱۲	دانش ادبی درستی یا نادرستی عبارت‌های زیر را با (✓ و ✗) مشخص کنید. الف) در مصراع «زندگی بر تو می‌زند لبخند» آرایه «تشخیص» وجود دارد. ☐			ب) در جمله «با خود مرا ببر به چمنزارهای دور» به جابه‌جایی اجزای جمله نیاز نیست. ☐ ۰/۵
				۱۳
۱۴	شبکه معنایی موجود در شعر زیر را مشخص کنید. «شبنم از روی برگ گل برخاست دژه‌دژه به آسمان بروم گفت: می‌خواهم آفتاب شوم ابر باشم، دوباره آب شوم» ۰/۵			
۱۵	آرایه بارز بیت زیر چیست؟ «به دریا بنگرم دریا تو بینم به صحرا بنگرم صحرا تو بینم» ۰/۲۵			
۱۶	تاریخ ادبیات «گلستان» سعدی ..... باب دارد و نثر آن ..... است. ۰/۵			
۱۷	مؤلفان آثار زیر را بنویسید. الف) وزرای سلاجقه: ..... ب) کوچه باغ آسمان: ۰/۵			

آزمون پایان نوبت اول (دی ماه)

پاسخنامه

۱

الف) در نظر انسان هوشیار و خردمند، حتی برگ درختان سبز مانند
دفتری است که می توان از آن به بزرگی و شناخت خداوند پی برد.
ب) شاخه ای که ریشه نداشته باشد، رشد نمی کند و قوی نمی شود. تو
باید سعی و تلاش کنی و وظیفه من هم پند دادن و نصیحت کردن توست.
پ) خدایا، به ما دلی شجاع بده که جانمان را در راه تو فدا کنیم.
ت) یکی از این ها بیدار نمی شود که نماز صبحی بخواند.

۲

الف) آسوده، راحت
ب) شکرگزار، عبادت کننده
پ) آگاهی و بینش
ت) میانه های

۳ گزینه «۳»

۴ گزینه (ب)

۵ افراد تازه کار و بی تجربه

۶

غیبت و بدگویی کردن

۷

الف) ناتوان شد
ب) مشکلات دیگران را برطرف کردن

۸

اینکه به جای فکر کردن به گذشته و آینده، در لحظه زندگی کنیم
و از حال لذت ببریم.

۹

الف) گیتی؛ نهاد - تاریک؛ مسند
ب) دو فعل؛ نمود - شد
پ) آن راه

۱۰ گزینه «۳». در سایر گزینه ها، «را» حرف اضافه است ولی
در گزینه (۳)، نشانه مفعول است.

۱۱ گزینه «۴». این گزینه متمم دارد.

بررسی سایر گزینه ها

گزینه ۱) مهر خداوند
گزینه ۲) بذر عشق
گزینه ۳) نغمه دوستی

۱۲

الف) ب)

۱۳

تشبیه؛ تکرار در واژه «آزاد» نیز وجود دارد.

۱۴

شبیم، برگ گل یا آفتاب، آسمان، ابر، آب

۱۵

تکرار

۱۶

هشت - مسجّع

۱۷

الف) عباس اقبال آشتیانی
ب) محمد جواد محبت

آزمون پایان نوبت اول (دی ماه)

پاسخنامه

۱

الف) ای خدایی که اصل و اساس این جهان را به وجود آوردی؛ هرگونه
ظلم و ستمی از درگاه تو دور است.
ب) هنوز قدرت و توان رفتن به کوچه و پشت بامها را نداری؛ فعلاً
زمان خوابیدن و استراحت تو است!
پ) ای بدن، به خاطر خدا سختی را تحمل کن.
ت) مدت زندگی مردگان (طول عمر آنها) از ده سال بیشتر نمی شد.

۲

الف) کتاب آسمانی، قرآن کریم
ب) آرزو، میل
پ) مقایسه
ت) همنشینی، گفت و گو

۳

با حرف زدن نمی توان پیشرفت کرد. برای پیشرفت کردن و ساختن
آینده باید کار کرد و با عمل و کار و کوشش آینده را ساخت.

۴

پرستو پرنده ای است که در بهار از کوچ بازمی گردد و به گونه ای
نماد آمدن بهار است.

۵

برای شروع هر کاری ابتدا باید روش انجام آن کار را یاد گرفت و
مهارت کسب کرد سپس کار را انجام داد.

۶ گزینه «۳»

۷ گزینه «۲»

۸ گزینه «۱»

۹

چهار جمله؛ (۱) منتظران بهار (منادا) - (۲) فصل شکفتن رسید - (۳)
مژده به گلها برید (۴) یار به گلشن رسید.

۱۰

مفعول؛ دشمن - متمم؛ خاک

۱۱

آن راه نزدیک بس که دور نمودش، گیتی به پیش چشمش تاریک شد.